

EN FRI INFRASTRUKTUR FÖR

Mitt namn är Viktor Sarge och jag har 10 000 tecken på mig att förklara vad du redan företagen som ska bestämma över våra bibliotek. I dagsläget har de flesta folkbibliotek inte kan använda som vi vill. För biblioteksdatasystem är det än värre. Där är regeln demiska och andra har system som kontrolleras av de företag man köper dem av. Sun någon annan styr över vad biblioteken kan och får erbjuda för tjänster, till vilka och t knut som jag har förmånen att få vara med att lösa vilket jag vill berätta om.

Det är ägandet – inte företagandet som är problemet

Det första jag vill understryka är att problemet inte är att det finns företag med i ekvationen. Problemet är maktbalansen mellan kund och leverantör. Biblioteksdatasystem skyddas liksom annan programvara av upphovsrätt. Denna rätt kan dock användas på två sätt. Antingen för att begränsa användningen så att bara de som betalar får använda produkten. Som ensam ägare kan man då sätta sitt eget pris på inte bara själva produkten utan även nya funktioner, drift, backup, support osv. Det andra sättet att använda upphovsrätten är för att göra programvaran man skapat till så kallad "fri programvara". Då använder man istället rätten till det man skapat för att göra det uttryckligen tillåtet för alla att ladda ned, använda, modifiera och sprida programmet.

Fri programvara ger oss kontrollen

När man använder ett biblioteksdatasystem som är fri programvara står det en fritt att välja om man själv vill ta ansvar för att sköta sitt system eller köpa in tjänster från något företag. Det är få förunnat att ha egen personal som kan drifta en server, sköta uppgraderingar, nyutveckling, support, backup osv. Det vanliga är alltså att man vill ha en motpart att teckna avtal med. Vilken är då den stora skillnaden? För det första äger man med fri programvara sitt system och kan ta det med sig till ett nytt företag om man inte är nöjd med det man har. I dagsläget måste biblioteken byta system om de är missnöjda med det företag de använder. För det andra blir förhandlingsläget ett annat när kunderna är lätttröliga och fria licenser öppnar marknaden så att fler företag kan erbjuda tjänster kring samma system. Sist men inte minst ska man komma ihåg att om biblioteken äger sin egen infrastruktur finns det ingen tredje part som bromsar den dagen vårt uppdrag och företagets vinstintresse drar åt olika håll.

Det finns en lösning i sikte

När det gäller bibliografiska poster är Libris är ett beprövat samarbete där bibliotek med det gemensamma bästa för ögonen skapar bibliografiska poster med en fri licens. Arbetet med en nationell katalog har glädjande nog startat en rörelse av folkbibliotek som går med i Librissamarbetet. En nationell katalog har uppenbara fördelar men man ska också minnas att de tjänster man kan bygga på en nationell katalog är målet lika mycket som katalogen i sig. Redan en så "enkel" tjänst som Libris stavnings-API är ett utmärkt exempel. Det bygger på de poster som finns i Libris och ger alltså stavningsförslag utifrån en bibliotekskontext. Gör vi Libris till den självklara platsen att hitta alla bibliotekens rådata fritt att bygga vidare på så kommer externa utvecklare snart nog att skapa än mer spännande tjänster.

Att även folkbiblioteken börjar röra sig mot poster de fritt kan förfoga över är gott och väl, men vad händer bland våra biblioteksdatasystem? Även här finns det faktiskt alternativ. Koha är t.ex. ett biblioteksdatasystem som är fri mjukvara. Det utvecklades av ett litet bibliotek på Nya Zeeland inför millennieskiftet och växte sedan snabbt. Att det är fri mjukvara är intressant nog något av ett olycksfall i arbetet då det var leverantören som föreslog en öppen licens. Namnet speglar dock Kohas fria licens på ett vackert sätt då Koha betyder just "gåva".

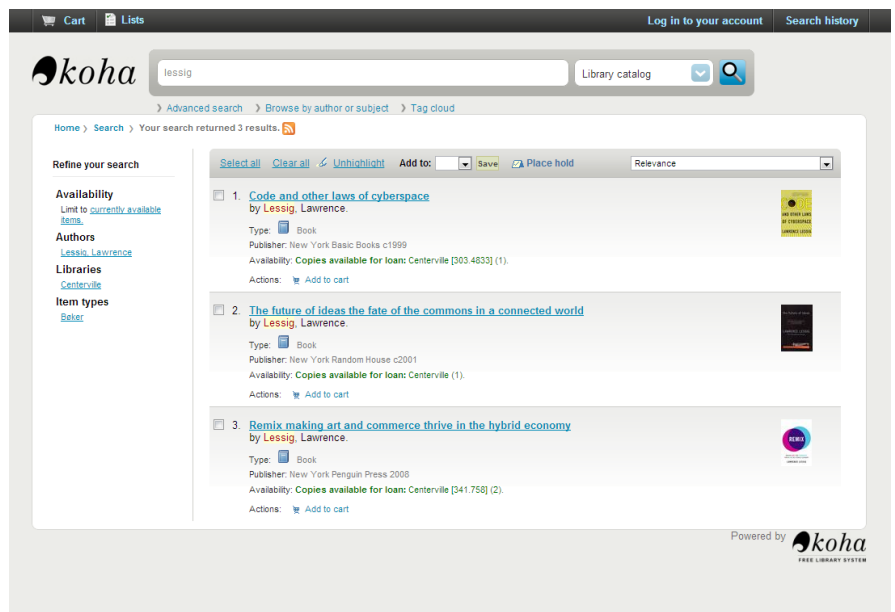
Koha är ett komplett och kompetent biblioteksdatasystem med en global och aktiv användar- och utvecklargemenskap. Det finns ca 2000 kända Koha-bibliotek som registrerat sitt användande på webbplatsen URL www.librarytechnology.org/libwebcats/. Ett trettiotal företag säljer tjänster kring Koha. Någon tvekan om att systemet kan användas för att driva bibliotek finns inte. Däremot finns det såklart detaljer som inte är anpassade för svenska förhållanden.

SVENSKA BIBLIOTEK

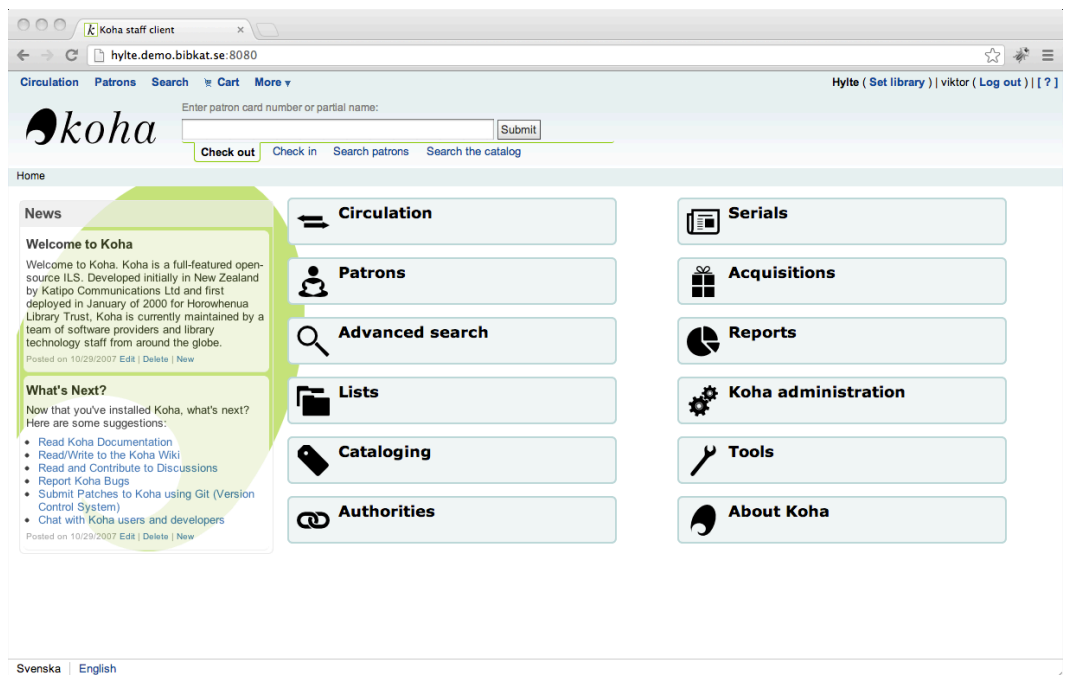
... vet - att det är vi själva och inte
... bibliografiska poster som vi
... att såväl folkbibliotek som aka-
... nna summarum betyder det att
... ill vilken kostnad. Det här är en

OPAC:en anpassar sig automa-
tiskt till hur stor skärm den visas
på och i en telefon komprimeras
layouten för att bättre passa det
lilla formatet.

Kohas OPAC erbjuder såväl sådant som facettering på tillgängliga medier, författare, serier m.m. som sociala
funktioner och ett publiceringssystem för nyheter.

Personalgränssnittet drar nytta av att vara webbaserat och är generöst med att länka sådant
som t.ex. författarnamn, serietitlar, streckkoder till vidare sökningar.

Detta verk är licensierat under Creative Commons
Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5
Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/>
Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

Det som är bra för en är bra för oss alla

Under 2008 började Regionbibliotek Halland sitt första Koha-projekt då vi insåg det strategiska värdet av att utreda möjligheten för svenska bibliotek att använda fri programvara. Detta projekt resulterade sedermera i projektrapporten *Duger? Det är ett jättebra system!* där titeln är ett direkt citat av Magnus Nylén på Falkenbergs bibliotek som anlätades för att analysera hur väl Koha stod sig jämfört med deras befintliga system. Även om titeln uttryckte vår slutats om Koha fanns det såklart områden vi antingen kände tveksamhet inför eller inte kunnat analysera fullt ut. Samtliga av dessa tveksamheter utredes dock inom ramen för det efterföljande projektet där vi hjälpte Munkagårdsgymnasiet att migrera till Koha. En sammanställning av just detta finns på vår blogg (URL blogg.regionhalland.se/koha/2012/03/17/det-ar-ett-jattebra-system-hur-gick-det-sedan/).

Då rapporten från det första projektet väckt viss uppmärksamhet var vi ur regional synvinkel intresserade av att fördjupa kunskapen om Koha med förstahandskunskap från ett införande av Koha på ett faktiskt bibliotek. Munkagårdsprojektet var i praktiken också en fråga om datorisering av biblioteket då man endast använde katalogdelen i det äldre Mikromarcsystem man hade. Någon cirkulation fanns alltså inte vilket underlättade flytten.

Flyttbestyr – aldrig något särskilt kärt besvär

Själva systembytet framstod under projektet med Munkagårdsgymnasiet som det enskilt största hindret för att införa Koha på ett genomsnittligt bibliotek. Innanmätet på biblioteksdatasystem saknar standardisering och alla system är olika uppbyggda. Det som man kan förvänta sig att få ut ur sitt gamla system i ett dokumenterat format är alltså i första hand de bibliografiska posterna. Här stötte vi på patrull när beståndsfälten var organiserade i ett format som leverantören själv hade definierat. Vi fick också problem med att det gamla systemet inte kunde exportera posterna i en modern teckenkodning som UTF-8 vilket ledde till att specialprogram fick utvecklas för att översätta till UTF-8 så att svenska tecken representerades korrekt. Trots allt var flytten tämligen enkel då det inte fanns någon aktiv cirkulation att ta hänsyn till. För att genomföra själva flytten behövde vi alltså bara flytta posterna och skapa ett låntagarregister.

När detta projekt led mot sitt slut och vi funderade på hur vi skulle summera erfarenheterna hände något intressant – Hylte folkbibliotek skulle byta bibliotekssystem och tog utöver de vanliga systemen med Koha i sin utvärdering

Mindre men modigare – Hylte banar vägen

Hylte folkbibliotek utvärderade själva de system som finns tillgängliga på den svenska marknaden och fastnade efter noggrant övervägande för Koha som det såväl intressantaste som mest ekonomiska alternativet. Att en av Hallands kommuner nu ville byta till Koha betydde att det skulle skapas erfarenheter som tidigare saknats av att använda Koha på ett fullskaligt kommunbibliotek med filialer. Regionbiblioteket lovade därför att bistå med projektledning i den händelse en ansökan om projektmedel skulle beviljas. Så skedde 2012 och arbetet med att omvandla Hylte folkbibliotek till Sveriges första kommun med Koha är nu igång.

Projektet pågår under 2012-2013 med möjlig förlängning och utökning av ambitionen om medel från ytterligare finansierare beviljas. Den enskilt största ekonomiska posten i projektet direkt relaterad till Koha är översättningen från engelska till svenska. Den görs av professionella översättare och omfattar såväl de nya delar av Opac som tillkommit sedan Munkagårdsprojektet som personalgränssnittet. Det största och mest komplexa arbetet i projektet är annars själva flytten då vi måste utveckla metoder att mappa datan i Hyltes befintliga system mot Koha. Situationen kompliceras ytterligare av att Hylte planerar att gå in i Libris och därför kommer använda sig av Libris för sin postförsörjning. En stor del av projektets resultat kommer att vara att konkretisera och kommunicera erfarenheterna av denna process så att tröskeln blir lägre för efterföljande bibliotek.

Även om Koha är ett komplett system saknas det specifikt svenska funktioner som t.ex. en koppling till den svenska folkbokföringen och Libris. Detta är något som vi också planerar att råda bot på då de två främsta utvecklingarna av Koha vi planerar är just koppling till folkbokföringen och Libris. När det gäller den senare kommer vi att bygga en kontinuerlig och omedelbar synkronisering av katalogposter mot Libris i enlighet med den så kallade "Bokhandelsmodellen" och "Folkpost på tre sekunder". I korthet kommer bibliotekets medieleverantör att vid beställning knyta poster för beställda medier till bibliotekets sigel i Libris varpå dessa omedelbart finns tillgängliga i den lokala katalogen.

Resultatet av projektet kommer att bli lite olika för olika aktörer. För Hylte bibliotek betyder projektet att man kan erbjuda sina användare bättre bibliotekstjänster för mindre skattepengar. De ser dock också de strategiska vinster som regionbiblioteket har för ögonen: att kunna sprida kunskapen om hur det är för ett folkbibliotek

att byta till och sedan använda Koha som bibliotekssystem. Detta är ett resultat som utvecklas kontinuerligt och är oberoende av hur väl projektet fortlöper i övrigt.

Under hela projektet kommer vi att blogga om med och motgångar på URL blogg.regionhalland.se/koha.

Vi hoppas att vårt arbete gör Koha till ett realistiskt alternativ i Sverige så att såväl bibliotek som företag kan dra nytta av det. Här finns ett system där varje förbättring man gör är en gåva till en global biblioteksgemenskap. Koha är en chans att hushålla med skattemedel, att erbjuda en bättre webb, att äga sitt system och inte minst – att därigenom rätta till maktbalansen mellan kund och leverantör. Koha är kärnan i en global gemenskap av runt tvåtusen bibliotek och ett trettioåttal företag som aktivt bekämpar alla försök att låsa in biblioteken igen. Visst vore det roligt att bli en del av det?

Viktor Sarge

Utvecklingsledare – digitala biblioteksmiljöer,
Regionbibliotek Halland

”Duger? Det är ett jättebra system!”

INITIALTEST AV KOHA – ETT FRITT ALTERNATIV FÖR BIBLIOTEKEN

Författare: Viktor Sarge

Rapporten från första projektet underströk inte bara Kohas potential för svenska bibliotek utan visade med sin framsida fördelen med ett webbaserat system som Koha: man kan köra det på allt som har en webbläsare.

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-ickekommersiell-inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.